

DOI:10.61484/29538181-sj.10.24-06

ՀՀ ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌԸ (2014-2023 թթ.)

Աննա Հարությունյան, Սոնա Հովհաննիսյան

ԵՀՀ տնտեսագիտության, կառավարման և ինֆորմատիկայի ինստիտուտ
Մուտքագրված է՝ 12.04.2024, գրախոսված է՝ 24.05, ընդունված է՝ 26.06

Ամփոփագիր. Երկրի համագործակցումը այլ երկրների հետ արտացոլվում է նրա վճարային հաշվեկշիռում: Վճարային հաշվեկշիռը հանդիսանում է երկրի արտաքին տնտեսական կապերը արտահայտող առանցքային հասկացություններից մեկը: Այն համակարգում և դրանով իսկ հնարավորություն է ընձեռում վերլուծել երկրի փոխհարաբերությունները արտաքին աշխարհի հետ:

Հետազոտության նպատակն է՝ ներկայացնել ՀՀ վճարային հաշվեկշիռի կառուցվածքը, միտումները վերջին տասնամյակների ընթացքում: Հետազոտության արդյունքում առաջարկվել են ՀՀ վճարային հաշվեկշիռի կարգավորման եղանակներ, որոնք կնպաստեն հնարավորինս բացասական հաշվեմնացորդից անցում կատարել դրական հաշվեմնացորդի:

Բանալի բառեր: վճարային հաշվեկշիռ, առևտրային հաշվեկշիռ, կապիտալի հաշիվ, ֆինանսական հաշիվ, հաշվեկշիռի հաշվեմնացորդ

Ներածություն: Ժամանակակից աշխարհում գրեթե հնարավոր չէ պատկերացնել մի իրավիճակ, որում երկրները չեն համագործակցում միմյանց հետ: Աշխատանքի միջազգային բաժանման հետևանքով խորացավ երկրների մասնագիտացման մակարդակը, որի հետևանքով անխուսափելի դարձավ երկրների միջև համագործակցությունը: Համագործակցությունը չի վերաբերում միայն ապրանքների և ծառայությունների արտահանմանը և ներմուծմանը, այն ներառում է նաև դրամական ներդրումները, կապիտալի արտահանումը և ներմուծումը և այլն: Այս ամենի ուսումնասիրության համար մեծ նշանակություն ունի երկրի վճարային հաշվեկշիռը: Ինչպես յուրաքանչյուր կազմակերպության համար կարևոր նշանակություն ունի հաշվապահական հաշվեկշիռը, այնպես էլ յուրաքանչյուր երկրի համար՝ վճարային հաշվեկշիռը մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում: Այն ամբողջովին ներկայացնում է երկրի ազգային տնտեսության վիճակը և արտաքին փոխհարաբերությունները այլ երկրների հետ որոշակի ժամանակահատվածում: Վճարային հաշվեկշիռը փաստաթուղթ է, որը արտացոլում է երկրի դրամական մուտքերն ու ելքերը, կապված արտաքին տնտեսական գործունեության հետ, ինչպիսիք են արտադրության գործոնները, ապրանքներն ու ծառայությունները, դրամական փոխանցումները, կապիտալի հոսքերը: Այն հնարավորություն է ընձեռում հասկանալ երկրի արտաքին առևտրի զարգացման միտումները տվյալ տարում: Փաստաթուղթն ունի բարդ կառուցվածք, և նրա կազմման գործընթացները

յուրաքանչյուր երկրի կողմից իրականացվում են հիմք ընդունելով Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից մշակված «Վճարային հաշվեկշռի և միջազգային ներդրումային դիրքի ուղեցույցը» [1]: Յուրաքանչյուր երկրի կողմից մշակվում են համապատասխան մեթոդաբանություն վճարային հաշվեկշիռը վարելու համար: ՀՀ-ում վճարային հաշվեկշռի վիճակագրությունը իրականացնում է ՀՀ ԿԲ-ը վճարահաշվարկային համակարգի միջոցով [2]: ՀՀ վճարային հաշվեկշիռը որպես վիճակագրական հաշվետվություն, բաղկացած է հետևյալ բաժիններից [3]՝

Ընթացիկ հաշիվ. այն արտացոլում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանման և ներմուծման հետ կապված հոսքերը: Այն իր մեջ ներառում է ՀՀ առևտրային հաշվեկշիռը:

Կապիտալի և ֆինանսական հաշիվները. այս հաշիվներում արտացոլվում են երկրի արտաքին տնտեսական քաղաքականության հետևանքով տեղի ունեցող կապիտալի ներհոսքը և արտահոսքը:

Սխալներ և բացթողումներ, որոնք կարող են ի հայտ գալ և բացահայտվել հաշվարկային գործառույթներ իրականացնելիս:

Վերլուծություն

Վճարային հաշվեկշիռը յուրաքանչյուր երկրի արտաքին տնտեսական գործունեության մասին լիարժեք տեղեկատվություն տվող փաստաթուղթ է: Հաշվեկշռում ներառվում են յուրաքանչյուր երկրի այլ երկրների հետ իրակացվող տնտեսական գործարքների արդյունքները: Վճարային հաշվեկշռի միջոցով բացահայտվում են տվյալ երկրի մասնագիտացման մակարդակը, արտաքին տնտեսական հարաբերությունների մակարդակը, արտահանման և ներմուծման ծավալները և կառուցվածքը, այլ երկրների հետ ունեցած ֆինանսատնտեսական հարաբերությունների մակարդակը:

Ուսումնասիրելով երկրի վճարային հաշվեկշիռը՝ հստակ կարելի է պատկերացում կազմել, թե ինչպիսի զարգացման կամ նվազման միտումներ կան միջազգային առևտրի, ֆինանսական և կապիտալ հոսքերի ոլորտներում: Այն մակրոտնտեսական վերլուծության և կանխատեսման կարևորագույն գործիքներից մեկն է: Յուրաքանչյուր պետության համար կարևոր են ոչ միայն վճարային հաշվեկշռի արդյունքներն ու բաղադրիչները, այլև, թե ինչպես են ձևավորվում վճարային հաշվեկշռում առկա բաղադրիչները: Վճարային հաշվեկշռի հաշվեմնացորդը բնութագրում է երկրի բոլոր ռեսուրսների օգտագործումից ստացված արդյունքի հանրագումարը՝ իր 4 տնտեսական կտրվածքով՝

1. ընթացիկ հաշիվ,
2. գուտ ֆինանսական հաշիվ,
3. կապիտալի հաշիվ,
4. գուտ սխալներ և բացթողումներ:

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հատոր 10, 2024

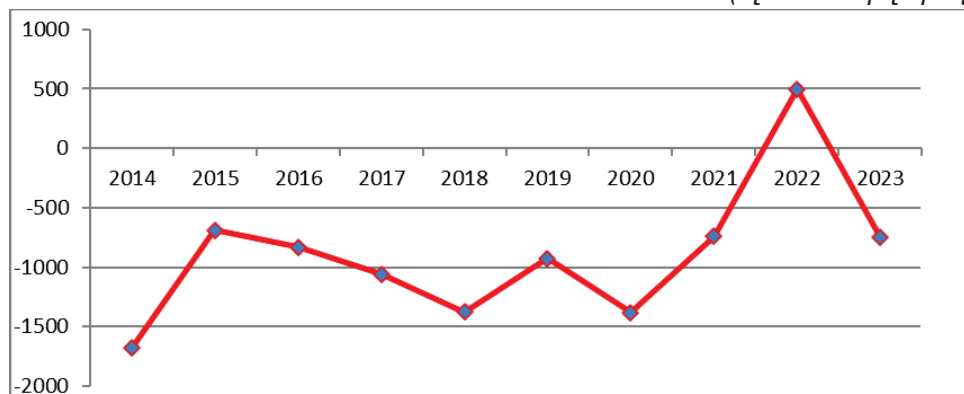
Ուսումնասիրելով ՀՀ վճարային հաշվեկշիռը 2014-2023թթ.՝ կարելի է հստակ նշել, որ այն ներկայացված տարիների ընթացքում ցուցաբերել է ավելի շատ բացասական սալրո: Աղյուսակ 1-ում ներկայացված են ՀՀ վճարային հաշվեկշիռի հաշվեմնացորդները 2014-2023թթ. համար արտահայտված մլն ԱՄՆ դոլարով (գրաֆիկական ներկայացմամբ տես նկարը):

Աղյուսակ 1. ՀՀ վճարային հաշվեկշռի կառուցվածքը 2014-2023 թթ. (մլն ԱՄՆ դոլարով): Աղյուսակը կազմվել է հեղինակի կողմից

Անվանում	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ընթացիկ հաշվի մնացորդ	-899,8	-280,5	-100,9	-145,3	-900,5	-961,1	-505,4	-483	151	-510,1
Չուր կապիտալի հաշիվ	70,4	65,3	34,9	55,8	75,0	66,3	179,4	63,5	76,5	48,4
Չուր ֆինանսական հաշիվ	-837,4	-345,9	-415,8	-530,2	-689,8	-463	-691	-371,6	248,3	-375,7
Չուր սխալներ և բացթողումներ	-8,1	-130,2	-349,8	-440,7	135,7	431,8	-365,1	47,9	20,8	86,0
Վճարային հաշվեմնացորդ	-1674,9	-691,3	-831,6	-1060,4	-1379,6	-926	-1382,1	-743,2	496,6	-751,4

Վերլուծելով ներկայացված տվյալները կարելի է հստակ նշել, որ 2014-2023թթ. ՀՀ վճարային մնացորդը միայն 2022թ.-ին է ունեցել դրական հաշվեմնացորդ՝ ի հաշիվ առևտրային հաշվեկշռի դրական հաշվեմնացորդի և հաշվեկշռի մնացած հոդվածների [4]:

Գծապատկեր 1. ՀՀ վճարային հաշվեկշռի դինամիկան 2014-2023 թթ. (մլն ԱՄՆ դոլարով):

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հատոր 10, 2024

Այսինքն 10 տարվա ընթացքում ՀՀ-ում միայն 2022թ-ին է ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման մակարդակը զիջել արտահանման մակարդակին, իսկ զուտ ֆինանսական հաշիվները ունեցել են դրական հաշվեմնացորդ: 2023թ-ին ի տարբերություն 2022թ-ին ՀՀ վճարային հաշվեկշռի հաշվեմնացորդը նորից եղել է բացասական: Հաշվեկշռի պակասորդը կազմել է 751,4 մլն ԱՄՆ դոլար նախորդ տարվա 496,6 մլն դոլար հավելուրդի համեմատ:

Եզրակացություն

Որևէ երկրի վճարային հաշվեկշիռը բնութագրում է իր տնտեսական արդյունքների փոխհարաբերությունը համաշխարհային տնտեսության հետ: Այն կարևոր ցուցանիշների համակարգ է, որի միջոցով երկրի ԿԲ-ը որոշումներ է կայացնում հարկաբյուջետային, դրամավարկային, արժույթային և միջազգային այլ գործարքների իրականացման գործում: Հաշվեկշիռը երկրի ֆինանսատնտեսական և արտաքին հարաբերությունների ուժեղ և թույլ կողմերը ներկայացնող ցուցանիշների համակարգ է: ՀՀ-ի դեպքում կարևոր հիմնախնդիր է վճարային հաշվեկշռի բացասական հաշվեմնացորդի կրճատումը, ինչը թույլ կտա նվազեցնել քաղաքական և տնտեսական արտաքին կախվածությունը:

Այսպիսով, վճարային հաշվեկշռի կարգավորման և հնարավորինս դրական հաշվեմնացորդ ապահովելու համար նպատակահարմար է՝

- Մշակել համալիր ծրագիր, որը կկրճատի առևտրային հաշվեկշռի բացասական հաշվեմնացորդը: Այն պետք է իրականացնել արտահանման աճի և ներմուծման կրճատման հաշվին:
- Արտահանման ծավալների աճի համար անհրաժեշտ է արտահանվող ճյուղերի համար մշակել և ներդնել բարենպաստ հարկային և մաքսային քաղաքականություն:
- Ներմուծման մակարդակի կրճատմանը հասնել պետական հովանավորչական քաղաքականության միջոցով նեքին արտադրության զարգացմամբ: Ստեղծել նպաստավոր պայմաններ տեղական արտադրության նոր ֆիրմաներ հիմնելու համար:
- Հարկային համակարգի վերանայման, արտոնությունների սահմանման միջոցով բարենպաստ պայմաններ ստեղծել օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների, բարձրագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և կապիտալի ներգրավման համար:

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հատոր 10, 2024

Գրականություն

1. Международный валютный фонд. Руководство по платежному балансу и международной инвестиционной позиции. Шестое издание. 2012 /<https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/bop/2007/bopman6r.pdf>
2. ՀՀ օրենքը « Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական Բանկի մասին» <https://www.irttek.am/views/act.aspx?aid=150062>
3. ՀՀ վճարային հաշվեկշիռը: Ամենամյա հաշվետվություն: https://www.cba.am/stat/stat_data_arm/PRESS%20RELEASE-2023-Q4.pdf
4. ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, տվյալների բազա, վճարային հաշվեկշիռ www.armstat.am,
5. ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, տվյալների բազա, առևտրային հաշվեկշիռ www.armstat.am,
6. Միջազգային տնտեսագիտություն: Ուսումնական ձեռնարկ: Երևան 2018, էջ 292-295

THE PAYMENT BALANCE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

Anna Harutyunyan, Sona Hovhannisyan

Yerevan Haybusak University, Institute of Economics, Management and Informatics

Summary. Every country is part of the global economy. It is rare to find countries that are isolated and do not cooperate with other countries. It is difficult for them to create a healthy economy isolated from the global economic system. Foreign economic relations between countries were initiated through trade. Countries' cooperation with other countries is reflected in the country's balance of payments. The balance of payments is one of the key concepts expressing the country's external economic relations. It coordinates and thus allows the country to analyze its relations with the outside world.

Keywords: Balance of payments, the balance of trade, capital account, financial account, saldo of balance

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ, հունիս 10, 2024

ПЛАТЕЖНЫЙ БАЛАНС РА

Анна Арутюнян, Сона Оганнисян

Ереванский университет «Айбусак», Институт экономики, менеджмента и информатики

Резюме. Каждая страна является частью глобальной экономики. Редко можно найти страны, которые изолированы и не сотрудничают с другими странами. Им сложно создать здоровую экономику, изолированную от глобальной экономической системы. Внешнеэкономические связи между странами были инициированы посредством торговли. Сотрудничество стран с другими странами отражается на платежном балансе страны. Платежный баланс является одним из ключевых понятий, выражающих внешнеэкономические связи страны. Он координирует и тем самым дает возможность проанализировать отношения страны с внешним миром.

Ключевые слова: Платежный баланс, торговый баланс, счет операций с капиталом, финансовый счет, сальдо баланса